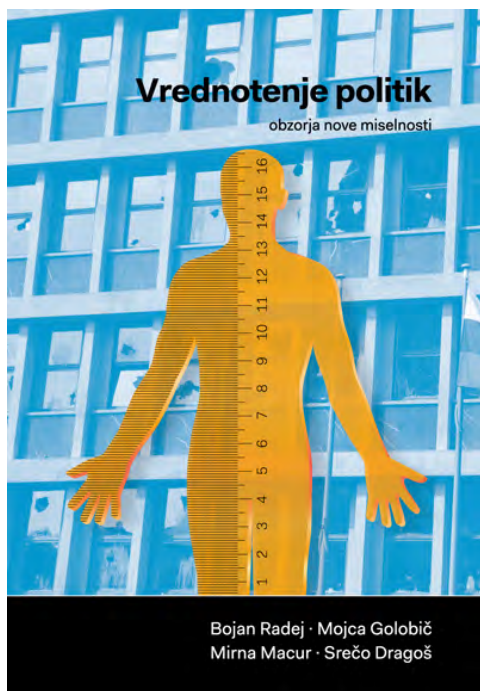

VREDNOTENJE POLITIK – OBZORJA NOVE MISELNOSTI

PREDSTAVITEV KNJIGE

Bojan Radej

Naslov: VREDNOTENJE POLITIK –
OBZORJA NOVE MISELNOSTI

Avtorji: B. Radej, M. Golobič, M. Macur,
S. Dragoš

Leto izdaje: 2011

Založnik in izdajatelj: Vega, Ljubljana

Obseg: 248 strani

ISBN: 978-961-93138-0-0

Redko naletimo na knjigo s področja vrednotenja politik, ki bi jo bilo treba predstaviti splošnemu bralstvu, pa vzrok za to ni kakovost. Že sami avtorji največkrat namenijo tovrstno strokovno pisanje predvsem ožjemu krogu poznavalcev in praktikantov. Tokrat pa so se dva sociologa, biologinja in ekonomist odločili povsem drugače. Knjiga pomeni eno najbolj izčrpnih utemeljitev potrebe po razvoju evalvacijske kulture (dr. Štrajn v spremni besedi) v našem prostoru. Gre za prvo delo pri nas, ki ni namenjeno predvsem evalvatorjem, temveč splošni javnosti, zlasti civilni družbi, študentom, novinarjem in tudi tistemu delu uradništva, ki se z vrednotenjem politik srečuje le občasno – pri obravnavanju drugih in zanje pomembnejših zadev. Prvi namen dela je tako prispevati k netehničnemu poznavanju vrednotenja politik, in to predvsem s stališča kritike prevladujočih praks, ki so takšne, ugotavljajo, da predvsem dvigujejo veliko prahu, prinašajo pa malo ali skoraj nič od tistega, čemur so prvotno namenjene.

Vrednotenje politik vse manj ostaja nedotakljiva domena poznavalcev, saj se splošna javnost zdaj

z njo srečuje tako rekoč že na vsakem koraku. Pa pustimo ob strani slabe primere, za katere so v finančni krizi poskrbele agencije za ocenjevanje tveganj. Te so tudi neke vrste evalvacijske ustanove in so med prvimi krivci za nastanek krize. Z vrednotenjem politik se splošna javnost sreča skoraj vedno, ko se vključuje v procese odločanja pri pripravi politik, h katerim jih vse večkrat vabijo javne ustanove. Na primer pri pripravi predpisov, državnih in regionalnih razvojnih programov, občinskih prostorskih planov in, sicer še zelo redko, tudi pri pripravi javnih proračunov.

Doslej je razumevanje družbenih dilem dolgo počivalo na prepričanju, da so javne zadeve enostavne, saj predstavniki oblasti do obisti razumejo njihove vzročno-posledične povezave in jih lahko poznavalsko upravljajo sami, brez nenehnega in večinoma nadležnega vmešavanja javnosti. Avtorji tej zamisli nasprotujejo in namesto nje postavijo argument, da so javne zadeve postale kompleksne. To pomeni, da resnica o družbenih zadevah, na primer kaj je skupno dobro ali kaj naj bodo prednostne naloge javnih politik in kako uspešno jih dosežajo, ni več ena sama, tista na oblasti, ampak o pomembnih stvareh obstaja več dobro utemeljenih in enako veljavnih resnic. Potreben je drugačen pristop k obravnavi javnih dilem in vrednotenju učinkov javnih politik, ki bo zagotavljal družbeno enovitost in hkrati ohranjal izhodiščno družbeno različnost. Tega cilja brez dejavnega vključevanja javnosti ni mogoče uresničiti. Med najpomembnejša spoznanja gre tako prav gotovo šteti, da so za uspešen odziv na izzive družbene kompleksnosti potrebni paradigmatični premisleki, s katerim se najprej osvobodimo ozkih okvirov dominantnega načina razmišljanja, ki je prevzet od klasične znanosti in je pozitivističen, primeren le za raziskovanje objektne sveta, na področju spoznavanja družbe pa odpove (iz recenzije, dr. Aristovnik).

Ključna ugotovitev knjige je, da je treba politike vrednotiti kompleksno. To pomeni, da je treba njihove učinke ocenjevati v zlatem rezu njihove dvojnosti, ki se razpenja med (a) razlago primarnih oziroma nameravanih učinkov politik, ki so zanjo ključni, vendar se jim pripisuje nesomeren pomen, kar je globoko razdvajajoče, in (b) razlago sekundarnih oziroma nenamenskih učinkov, ki edini omogočajo celovito oceno politike, vendar le v vsebinah, ki za nikogar niso bistvene. Posledica tega spoznanja je, da uvajanje kompleksnosti v vrednotenju na stežaj odpira vrata globokim nasprotjem, ki pa se izražajo bistveno drugače, bolj konstruktivno, kultivirano in učljivo kot danes, ko o njih razmišljamo poenostavljeno.

Delo sestavlja sedem poglavij. V prvem nas avtorji najprej uvajajo v družbeno kompleksnost, ki jo razložijo kot nasprotje načinu gledanja na javne dileme danes. En od razlogov za težavno javno upravljanje (in vrednotenje njegovih učinkov) je, da izzivov še ne razumemo kompleksno. Zaradi tega se pogosto ukvarjamo z napačnimi težavami in iščemo nepotrebne rešitve. Da bi se zavarovali pred takimi zablodami, avtorji pokažejo na spreminjanje razmerja med vrednotami in resnico, ki uokvirja vprašanje opredelitve in vrednotenja politik.

Šele drugo poglavje se povsem posveti vrednotenju učinkov politik v praksi. Izzivi se po različnih praksah in vrstah vrednotenja razlikujejo. Vendar te razlike niso vedno pravilno upoštewane. Tako je na primer razširjeno nekritično prenašanje uspešnih praks iz pridobitnega v javni sektor, kar vedno popači zaznavanje javnih dilem. Podobno se razmeroma uspešni pristopi k vrednotenju enostavnih projektov nekritično prenašajo v prakse vrednotenja kompleksnih politik, ki vsebujejo na desetine ali celo stotine enostavnih projektov.

V tretjem poglavju se standardne težave vrednotenja politik prikažejo z vpogledom v zgodovinski razvoj pristopov. Osrednje, najdaljše in najbolj tehnično zasnovano je četrto poglavje. V njem se predhodno pridobljeni vpogledi v vidike krize vrednotenja povežejo s kritiko metodologij in postopka vrednotenja v praksi. Praktično vrednotenje je opisano s sedmimi izvedbenimi koraki. Razvita in na več praktičnih primerih predstavljena je sredinska metoda presečnega vrednotenja politik, ki jo razvija Slovensko društvo evalvatorjev in je metodološka inovacija tudi v mednarodnem merilu.

V petem poglavju so obravnavane različne prakse vrednotenja na izbranih področjih. Avtorji ugotavljajo, da prihaja do preobrata, saj najnovejši pristopi postajajo vse bolj specializirani, kakor je bilo vrednotenje specializirano tudi na začetku razvoja. Vendar specializacija ni več področno izolirana, ampak se specifična vprašanja obravnavajo vse bolj strateško. Potreba po sistematični in institucionalni obravnavi vrednotenja politik je obravnavana v šestem poglavju. V njem so skicirani okviri institucionalizacije sistema vrednotenja učinkov politik v Sloveniji.

V sedmem, sklepnem poglavju (prevedenem tudi v angleščino) sta povzeta namen priprave dela in ocenjena primernost njegovih izhodiščnih hipotez. Nato so povzete ugotovitve dela in nakazane širše posledice predlaganih preobratov v načinu razmišljanja. Premislek nas na koncu privede dlje, kakor smo se namenili na začetku. Potrebujemo sredinsko racionalnost kot okvir za oblikovanje razmeram v družbi prikladnejše doktrine javnega upravljanja in ustrežnejšega pristopa k vrednotenju njegovih učinkov.

Delo se konča s spremno besedo, ki jo je prispeval dr. Darko Štrajn. Na koncu najdemo precej podrobno stvarno kazalo, kazalo avtorjev in slovensko-angleški slovar pojmov. Delo je lično oblikovano in ima pomenljivo naslovnico.

Knjiga stopa v korak z doslej objavljenimi monografijami ali jih morda celo prehiteva. Ima namreč prednost, da se ozira nazaj in gleda tudi naprej, saj daje jasen vpogled v to, kaj prinaša peta generacija vrednotenja javnih politik (dr. Vida A. Mohorčič Špolar, recenzija). Delo je dokumentirano z mnogimi ilustrativnimi primeri iz prakse (izr. prof. dr. Majda Istenič Črnič, recenzija).

Dela ne bo mogoče najti v prosti prodaji - naročila je mogoče poslati na naslov: betka.skerlak@siol.net; ogledni izvod (kazalo, predgovor, sklep) je na voljo na strani <http://www.sdeval.si>; kontaktna oseba pa je: bojan.radej@siol.net.